

Mollay Károly (1913-1997)

Írta: Adminisztrátor

2013. április 25. csütörtök - Módosítás: 2013. április 25. csütörtök

---

2013. április 25. - **Mollay Károly nyelvész, lapszerkesztő 1913. november 14-én, még a „boldog békeidőkben” született, soproni iparos-paraszti családból.**

Saját maga a név eredetét a török mullah (pap, tanító) szóra vezette vissza, úgy véelve, a valamilyen módon itt maradt ő, vagy utódai aztán Nyugat-Magyarországra kerülve teljesen elnémetesedtek. Anyanyelve is

német volt, magyarul, Matild nagynénjének köszönhetően, az óvodában tanult meg. A kétnyelvűség, a nyelvjárások ismerete a későbbiekben a nyelvész számára felbecsülhetetlen értékű ajándék volt, amelyet őseinek és szeretett városának köszönhetett. Ezt, csakúgy, mint a város támogató segítségét, ösztöndíját soha nem felejtette el. Hat évtizeden keresztül „szolgált”, adta vissza sokszorosan e támogatást útra bocsátó közösségének – folyamatos figyelme, helytörténeti, nyelvtörténeti munkái, tanítványai, s nem utolsósorban a Soproni Szemle 25 éves szerkesztése

révén. Hogy ez mekkora folyamatos készenlétet, időt és energiát igénylő

vállalkozás, csak most, e munka átvételét követően kezdem sejteni.

A békeidők számára tragikus gyorsasággal értek véget. Édesapja, a vasárugyár géplakatososa nem élte túl a nagy háború első évét, édesanyja örökölt földjein és szőlőiben gazdálkodva nevelte fel árván maradt fiait,

Jánost és Károlyt. Az elemi iskolát a soproni Széchenyi István reálgimnázium követte. Az ifjú Mollay Károly tehetsége több, egymástól messze eső területen is megmutatkozott. Kitűnő matematikus és fizikus,

Soproni Horváth József rajziskolájának kiemelkedő tehetségű növendéke, harmadiktól a legjobb magyar stilszta. A matematikusi pályáról – megélhetési okok miatt – éppen kedves matematikatanára beszélte le,

így a kitüntetéses érettségit követően 1932-ben az Eötvös Kollégiumba jelentkezett német–francia szakra.

Hamarosan a művészettörténetet is felvette harmadik szakként. A sikeres felvételi, amely egyben az egyetemre való bejutást is jelentette – ahogy írta –, meghatározta a sorsát egész életére.

Szeretettel emlékezett vissza egyetemi tanáira, akik közül Schwartz Elemér, megtudva, hogy beszéli a soproni német nyelvjárást, kijelentette: „Maga nálam fog dolgozni”, eldöntve ezzel, hogy Mollay Károly kiemelt szakterülete a német nyelvtudomány lesz.

Francia nyelvtudásának fejlesztésére apai örökségét feláldozva három hónapot töltött

Mollay Károly (1913-1997)

Írta: Adminisztrátor

2013. április 25. csütörtök - Módosítás: 2013. április 25. csütörtök

---

Franciaországban, majd 1937-ben állami és városi ösztöndíjjal Bécsben a Collegium Hungaricum lakója. Ebben az évben

szerezett francia–német szakos diplomát, majd egy évvel később bölcsészdoktori oklevelet. Disszertációját Schwartz Eleménnél írta a soproni családnevekről. Visszaemlékezésében elmondta, hogy francia

szakdolgozatát Eckhardt Sándorhoz nyújtotta be a francia irodalomtörténeti terminológia történetéből, aki azt doktori értekezésnek is elfogadta volna, s kínos volt a magyarázkodás, hogy már elkötelezte magát német nyelvészetből. Skandinavisztikával is foglalkozott, stockholmi ösztöndíj várta, 1939 szeptemberében azonban a történelmi események újra – nem először és nem utoljára – beleszóltak személyes életébe.

1940-ig díjtalan gyakornok, majd tanársegéd az egyetemen, később gimnáziumi tanár Salgótarjánban, Pestszentlőrincen, Budapesten. 1941-től a Teleki Intézet munkatársa, 1942-től egykori intézetében, az Eötvös Kollégiumban tanított. 1943-ban megnősült. Feleségével, Balogh Erzsébettel annak haláláig tartó, szeretet- és bizalomteljes házasságban éltek. 1944-ben egyetemi magántanári képesítést szerzett német nyelvtudományból a budapesti egyetemen, a miniszteri megerősítés azonban a háborús események és

hadifogsága miatt elmaradt.

A náciakat nem szerette, s ezt tudták is róla. Az 1941-es népszámláláskor a család Sopronban tudatosan magyarnak vallotta magát. Kinevezése az Eötvös Kollégiumba a náci lektor semlegesítését is szolgálta.

Behívására 1944 májusában tudomása szerint német kívánságra került sor. A galíciai frontra került.

Nyelv-, valamint gyors- és gépírói tudásának köszönhetően hamarosan írnok lett a hadosztályparancsnok mellett. E beosztása valószínűleg az életét mentette meg, társai, akikkel bevonult, majdnem mind elesetek.

Ausztriában esett szovjet fogságba. A reményt, hogy hazatérhet, hamarosan kétségbeesés váltotta fel. A hadifoglyokat szállító vonat Romániába vitte, majd Constanzából hajóval érkeztek meg kényszerű

szálláshelyükre, a Kaukázus vidéki táborba. Még ebben a kényszerű

helyzetben is megtalálta a hasznos, értelmes cselekvés lehetőségét. Elsajátította a nyelvet, doktori titulusról köszönhetően orvosi feladatokat látott el. Nehéz körülmények között végzett hatékony egészségmegőrző és járványügyi intézkedéseinek, orvosi kezeléseinek sokan köszönhették egészségüket, olykor életüket. Ezekről az évekről részletesen is beszámolt visszaemlékezéseiben a Soproni Füzetek hasábjain.

1948 karácsonyán érkezett haza. Visszahelyezték az Eötvös Kollégiumba, majd annak megszüntetése után (1950 augusztus) gyors- és gépírást tanított egy gimnáziumban. 1951 decemberében az Idegen Nyelvek Főiskolájára került. Közben a Közgazdasági Egyetemen orosz nyelvet, az ELTE német tanszékén német leíró nyelvtant adott elő. 1954-től nyugdíjazásáig e tanszéken volt docens, majd 1977-től egyetemi tanár.

1956-ban a forradalom idején beválasztották a forradalmi bizottságba. Emiatt később rektori megrovást kapott, sokáig nem utazhatott, nem léptették elő. Rehabilitálására 1990 májusában került sor. A tanszéken

régi német irodalmat, német leíró nyelvtant és nyelvtörténetet adott elő. 1960-ban kandidátusi, 1975-ben akadémiai doktori fokozatot szerzett, 1971 és 76 között tanszékvezető. Nyelvtörténeti munkásságának

csúcsa akadémiai doktori értekezése, az 1982-ben nyomtatásban is megjelent „Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig” című

munkája.

1984-ben, 71 évesen vonult nyugdíjba, azonban az egyetemen és az Eötvös Kollégiumban a 90-es évek derekáig megtartotta történészek és levéltárosok számára német paleográfiai óráit. A soproni városi kancellária középkori német nyelvű anyagának vizsgálata során szerzett e tárgyban olyan gyakorlatot, amelynek eredményeként a korai újfelnémet paleográfia nemzetközi hírű szakértőjévé vált. Kutatási eredményei nemzetközi elismertséget hoztak számára.

Számos konferencia előadója, tanulmányút, ösztöndíj részese volt, 1962-től vezette az „Hazai korai újfelnémet szótár 1350–1686” munkálatait. Publikációinak száma meghaladja a 300-at. 1993-ig megjelent munkáinak jegyzéke a Soproni Szemle 1993/4. számában olvasható.

A nyelvtudóst szülővárosa iránti szeretete a német források mellett elvezette a város latin és magyar nyelvű írott emlékeihez is. Helytörténeti irányú kutatásait elmondása szerint a soproni családnevekről írott

disszertációja indította el. Ismernie kellett hozzá ugyanis az egyes családok történetét, amelyekhez várostörténeti kérdéseket kellett megoldania. A soproni helytörténetírás legidősebb feladatának egyrészt

a forráskiadást, másrészt az egyes források feldolgozását tartotta. Sopron az egyetlen hely Magyarországon – mondta –, ahol a szinte teljességében fennmaradt iratanyagnak köszönhetően a középkortól kezdve feltárható egy város történetének legapróbb részletei is.

E feltárásban Mollay Károly oroszánrészt vállalt részben publikációi, részben a Soproni Szemle szerkesztése révén. 1993 és 1995 között a város történetének három alapvető forrását adta közre példás filológiai gondossággal, a következő nemzedékek számára követendő módszertannal. Negyedik munkája, a Gedenkbuch sajnos torzóban maradt, érdemes folytatóra vár.

A Soproni Szemle szerkesztő bizottságának csaknem a lap alapítási évétől, 1938-tól tagja volt. Számos kisebb-nagyobb cikk, recenzió jelent meg tollából.

Mollay Károly (1913-1997)

Írta: Adminisztrátor

2013. április 25. csütörtök - Módosítás: 2013. április 25. csütörtök

---

Peéry Rezsővel együtt kiemelkedő szerepe volt 1955-ben a lap újraindításában, abban, hogy a Szemle továbbra is „Soproni” maradhatott. Nevéhez fűződik a beköszöntő tanulmány megírása: A régi és az új „Soproni Szemle” címmel. Csatkai Endre halálát követően megbízott, majd teljes jogú főszerkesztő 25 éven keresztül. Meghatározta a lap arculatát, fáradhatatlanul végezte a szerkesztés, javítás rabszolgamunkáját, tartotta a kapcsolatot a néha nehezen kezelhető, késlekedő szerzőkkel. Ugyanakkor a tőle megszokott szilárdsággal, állhatatossággal védte a Szemle színvonalát, távortartotta a mindennapok változó értékítéleteinek hullámverésétől. Történeti és emberi ítélőképessége nagy szerepet játszott abban, hogy a Szemle 1997-ben 51. évfolyamába léphetett, hogy „országosan ismert és elismert” folyóirat lett.

Meggyőződésem, hogy épp e következetességének, erkölcsi szilárdságának „köszönhette”, hogy sokáig elkerülték a kitüntetések, nem lett akadémikus. Ugyanakkor három akadémiai bizottság aktív tagjaként

tevékenykedett, a Tudományos Minősítő Bizottság Nyelvtudományi Szakbizottságának Elnöke, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke volt, a mannheimi „Institut für deutsche Sprache” Tudományos

Tanácsának levelező tagja. A munka és a feladatok tehát nem kerülték el

I soha. Városa 1971-ben Lackner Kristóf-emlékéremmel, 1987-ben Pro Urbe Sopron díjjal jutalmazta. Sopron legmagasabb elismerését, a

díszpolgárságot sajnos már súlyos betegen vehette át 1996 decemberében. 1991-ben Révai Miklós-díjjal, 80. születésnapján a Köztársasági Érdemrend középkeresztjével, 1995-ben Pais Dezső-díjjal ismerték el több, mint fél évszázadot felölelő munkásságát. A cél, a hajtóerő azonban soha nem a díj, az elismertség, hanem maga a feladat volt. „Nálam a munka, vagy amit publikálok, az önmegvalósítás eszköze és független attól, hogy azt most elismerik, vagy sem. Boldog vagyok, hogy végső soron egész életemben azzal foglalkoztam, ami a hobbim volt” – mondta nyolcvanévesen.

1997. április 3-án, életének 84. évében pontot tett Mollay Károly példászerű tudósi és emberi életpályájának végére.

Mollay Károly (1913-1997)

Írta: Adminisztrátor

2013. április 25. csütörtök - Módosítás: 2013. április 25. csütörtök

---

Tudósi és emberi példája szinte megoldhatatlan feladat elé állítja a Szemle szerkesztőségét. Csak egyet ígérhetünk: Mindent megteszünk, hogy a lapot korábbi főszerkesztője, Mollay Károly, és elődei, Heimler

Károly, Csatkai Endre szellemében, olvasóink megalégedésére vigyük tovább a mai, ugyancsak nehéz időkben.

1997. LI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM - Turbuly Éva: Mollay Károlyra emlékezve